

Θ.Ε. 2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ (πίστη, λατρεία, προσευχή, γιορτή, σωτηρία)

2.1. ΠΙΣΤΗ

Εμπειρίες σχετικές με την εμπιστοσύνη σε πρόσωπα ή θεσμούς. Η πίστη ως κοινωνικό γεγονός.

Ερμηνεία λέξεων

1. **πίστη** η: **1.** η πεποίθηση, η βεβαιότητα, η σιγουριά που έχει κάποιος για κτ. [...] **2.** η αποδοχή της ύπαρξης και της παρουσίας ανώτατου όντος, η θρησκεία ή το θρησκευτικό δόγμα [...] || η χριστιανική πίστη: *Η ~ σου σ' έσωσε. Το Σύμβολο της Πίστεως.* || [...] **3.** η σταθερή προσήλωση, η εμμονή σε κτ.: *Αγωνίζεται με ~ για τις ιδέες του.* [...] || (**οικον.**) η οικονομική συναλλαγή που συνίσταται είτε στο δανεισμό χρημάτων είτε στην πώληση εμπορευμάτων σε τρίτους χωρίς άμεση καταβολή του αντιτίμου τους και που στηρίζεται στην εμπιστοσύνη ότι αυτός που οφείλει, έχει την ικανότητα και τη θέληση να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του [...]

2. **πίστωση** η: **1.** παροχή χρημάτων με δανεισμό ή μεταβίβαση εμπορευμάτων χωρίς άμεση καταβολή του αντιτίμου τους: *~ με εγγύηση / με υποθήκη.* [...] (λόγ. έκφρ.) *επί πιστώσει, βερεσέ.* **ΑΝΤ** τοις μετρητοίς [...]

3. **πείθω** -ομαι: κάνω κπ. να δεχτεί τη γνώμη μου, να συμφωνήσει μαζί μου προβάλλοντας επιχειρήματα ή δίνοντας υποσχέσεις, διαβεβαιώσεις κτλ. [...] || κάνω κπ. να δεχτεί και να πράξει ό,τι του υποδεικνύω (πρβ. καταφέρνω): *Τον έπεισαν να υπογράψει τη συμφωνία. (απαρχ. έκφρ.) [...]* **ΦΡ** ού μέ πείσεις κ'άν μέ πείσης, ως σχόλιο πεισματικής άρνησης κάποιου να πειστεί, να αλλάξει γνώμη.

4. **πεποίθηση** η: **α.** σταθερή γνώμη, άποψη, βεβαιότητα ότι αυτό που θεωρεί κάποιος σωστό ισχύει πραγματικά: *Η ~ ότι η φυσική πραγματικότητα διέπεται από νόμους. Κάνω κτ. με την ~ ότι... [...]* || *Από ~ ή εκ πεποιθήσεως*, επειδή το θεωρώ σωστό: *Από ~ φέρεται έτσι και όχι γιατί του το υπέδειξαν.* [...] || (πληθ.) ιδέες, αρχές τις οποίες ακολουθεί και ασπάζεται κάποιος (πρβ. **ιδεολογία**): Οι ηθικές / θρησκευτικές / πολιτικές πεποιθήσεις κάποιου. [...] **β.** εμπιστοσύνη, κυρίως σε εκφορές όπως: *Έχω ~ στον εαυτό / στις δυνάμεις / στις ικανότητές μου* (πρβ. **αυτοπεποίθηση**).

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη

Διάκριση των εννοιών της πίστης και της ιδεολογίας.

1. Αγιογραφικά χωρία:

- *Γεν 22,1-3· 9-12: Η θυσία του Ισαάκ*

...ο Θεός δοκίμασε τον Αβραάμ και του είπε: «Αβραάμ!» Εκείνος απάντησε: «Ορίστε». «Πάρε το γιο σου», του λέει ο Θεός, «το μονογενή, που τον αγαπάς, τον Ισαάκ, και πήγαινε να τον θυσιάσεις...».

Ο Αβραάμ σηκώθηκε νωρίς το πρωί, σαμάρωσε το γαϊδουράκι του και πήρε μαζί του δύο από τους δούλους του και το γιο του τον Ισαάκ. [...]

Όταν έφτασαν στον τόπο που τους είχε πει ο Θεός, ο Αβραάμ έχτισε εκεί το θυσιαστήριο, ετοίμασε τα ξύλα, έδεσε το γιο του τον Ισαάκ και τον έβαλε στο θυσιαστήριο πάνω από τα ξύλα. Ύστερα άπλωσε το χέρι του και πήρε το μαχαίρι για να σφάξει το παιδί του. Αλλά ο άγγελος του Κυρίου τού φώναξε από τον ουρανό και του είπε: «Αβραάμ, Αβραάμ!» Κι εκείνος απάντησε: «Ορίστε». Και του είπε: «Μην απλώσεις χέρι στο παιδί και μην του κάνεις τίποτε, γιατί τώρα ξέρω ότι φοβάσαι το Θεό και δε μου αρνήθηκες το μοναχογιό σου».

■ **Ψαλμ 139, 1-5, 7-10· 23-24: Πού πορευθώ από του Πνεύματός σου**

Κύριε, με διερεύνησες και με γνωρίζεις.
Ξέρεις εσύ πότε είμαι καθιστός και πότε όρθιος·
από μακριά τις διαθέσεις μου διακρίνεις.
Βλέπεις εσύ αν ενεργώ ή αν είμαι άπραγος·
[...] Και πριν μια λέξη ακόμα έρθει στη γλώσσα μου,
να κιόλας που εσύ, Κύριε, πολύ καλά την ξέρεις.
Από παντού γύρω τριγύρω με κυκλώνεις
κι έβαλες πάνω μου για προστασία το χέρι σου.
[...] Πού να πάω μακριά από το Πνεύμα σου;
και μακριά απ' την παρουσία σου πού να φύγω;
Αν ανεβώ στους ουρανούς,
εσύ είσ' εκεί·
αν στρώσω το κρεβάτι μου στον άδη,
εκεί είσαι πάλι.
Αν τα φτερά μου απλώσω και πετάξω...
κι εκεί το χέρι σου θα με καθοδηγεί
κι η ευνοϊκή σου δύναμη θα με κρατάει. [...]

Lluís Borrassà, *Saint Pierre marchant sur les eaux* (Ο Άγιος Πέτρος περπατά πάνω στο νερό) (1411-1413)

■ **Μτ 14, 28-33: Ο Ιησούς περπατάει πάνω στα νερά της λίμνης**

[...] Ο Πέτρος του αποκρίθηκε: «Κύριε, αν είσαι εσύ, δώσε μου εντολή να έρθω κοντά σου περπατώντας στα νερά». Κι εκείνος του είπε: «Έλα». Κατέβηκε τότε από το πλοίο ο Πέτρος κι άρχισε να περπατάει πάνω στα νερά για να πάει στον Ιησού. Βλέποντας όμως τον ισχυρό άνεμο φοβήθηκε, κι άρχισε να καταποντίζεται· έβαλε τότε τις φωνές: «Κύριε, σώσε με!» Αμέσως ο Ιησούς άπλωσε το χέρι, τον έπιασε και του λέει: «Ολιγόπιστε, γιατί σε κυρίεψε η αμφιβολία;» Και μόλις ανέβηκαν στο καΐκι κόπασε ο άνεμος. Τότε όσοι ήταν στο καΐκι ήρθαν και τον προσκύνησαν λέγοντας: «Άληθινά, είσαι ο Υιός του Θεού!».

■ **Μκ 9, 23-24: «Πιστεύω, κύριε· βοήθει μου τῆ ἀπιστία»**

[Διάλογος (κατά τη θεραπεία του παιδιού με το δαιμονικό πνεύμα) ανάμεσα στον πατέρα του παιδιού και τον Ιησού] ...Ο Ιησούς του είπε τούτο: «Εάν μπορείς να πιστέψεις, όλα είναι δυνατά γ' αυτόν που πιστεύει». Αμέσως τότε φώναξε δυνατά ο πατέρας του παιδιού και είπε με δάκρυα: «Πιστεύω, Κύριε! Αλλά βοήθησέ με, γιατί η πίστη μου δεν είναι δυνατή».

■ **Α Κορ 13, 2: Πίστιν ὥστε ὄρη μεθιστάνειν**

Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα όλη την πίστη, έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα τίποτα.

■ **Εβρ 11, 1: Οι ἥρωες της πίστεως**

Πίστη σημαίνει σιγουριά γι' αυτά που ελπίζουμε και βεβαιότητα γι' αυτά που δε βλέπουμε.

2. Έννοια της (χριστιανικής) πίστης

Αρχικά, λέγοντας *πίστη* εννοούμε την εμπιστοσύνη σε κάποιον και τη βεβαιότητα για κάτι, οι οποίες στηρίζονται σε αξιόπιστες μαρτυρίες. Αυτή η έννοια της πίστης διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο σε όλες τις δραστηριότητες και τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων. Σε δεύτερο επίπεδο, η πίστη παρατηρείται σε όλες τις θρησκείες και αποτελεί το συνδετικό κρίκο του πιστού με το Θεό. Η *θρησκευτική* πίστη είναι βασικό στοιχείο της πνευματικής ζωής και του πολιτισμού των λαών. Σε ένα άλλο επίπεδο τοποθετείται η *χριστιανική* πίστη, η οποία εννοιολογικά και ουσιαστικά υπερβαίνει τα δύο προηγούμενα. Κι αυτό γιατί προϋποθέτει δύο πρόσωπα· εκείνο του πιστού χριστιανού, ο οποίος νοείται ως «εικόνα» του Θεού και εκείνο «του Θεού του ζώντος» (Ματθ. 16, 16).

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β΄ λυκείου, ΔΕ 24, σ. 196-197.

3. Η πίστη στην ιουδαιοχριστιανική παράδοση

Στη συνείδηση των περισσότερων ανθρώπων σήμερα η λέξη *πίστη* έχει ένα πολύ συγκεκριμένο περιεχόμενο: Σημαίνει την ανεξέταστη αποδοχή αρχών και αξιωμάτων, τη συγκατάθεση σε μια θεωρία ή διδαχή που παραμένει αναπόδεικτη. Πιστεύω σε κάτι, πάει να πει ότι το αποδέχομαι, έστω κι αν δεν το καταλαβαίνω. Σκύβω το κεφάλι και υποτάσσομαι σε μιαν αυθεντία, που δεν είναι πάντοτε θρησκευτική, αλλά μπορεί να είναι και ιδεολογική ή πολιτική. [...] Έχει καθιερωθεί και ένα σύνθημα άγνωστης προέλευσης, που πολλοί το θεωρούν ως πεμπτουσία της μεταφυσικής, ενώ δεν είναι παρά η προϋπόθεση κάθε ολοκληρωτισμού: «Πίστευε και μη ερεύνα»!

Πρέπει να πούμε απερίφραστα ότι μια τέτοια εκδοχή της πίστης δεν έχει καμιά σχέση με το νόημα που έδωσε στη λέξη η ιουδαιοχριστιανική τουλάχιστον παράδοση. Στα πλαίσια αυτής της παράδοσης η πίστη λειτουργεί πολύ περισσότερο με το περιεχόμενο που διατηρεί ακόμα σήμερα η λέξη στο εμπόριο και στην αγορά.

Πραγματικά, όταν μιλάμε στο εμπόριο για πίστη, εννοούμε ακόμα σήμερα την εμπιστοσύνη που εμπνέει στους κύκλους της αγοράς ένας έμπορος. Όλοι τον ξέρουν, ξέρουν τον τρόπο και το ήθος των συναλλαγών του, τη συνέπειά του στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών του. Αν ποτέ αναγκασθεί να ζητήσει χρήματα, θα βρει αμέσως δανειστή. [...]

Με τον ίδιο αυτόν τρόπο του εμπορίου και της αγοράς λειτουργεί η πίστη και στα πλαίσια της ιουδαιοχριστιανικής παράδοσης. Και εδώ το αντικείμενο της πίστης δεν είναι αφηρημένες ιδέες που αντλούν το κύρος τους από κάποια αλάθητη αυθεντία. Αντικείμενο της πίστης είναι συγκεκριμένα πρόσωπα, που καλείσαι να τα εμπιστευθείς στα πλαίσια μιας άμεσης εμπειρικής σχέσης.

Και πιο συγκεκριμένα: Αν πιστεύεις στο Θεό, δεν το κάνεις επειδή κάποιες θεωρητικές αρχές στο υπαγορεύουν ή κάποιος ιδρυματικός θεσμός σου εγγυάται την ύπαρξή του. Τον πιστεύεις, γιατί το πρόσωπό του, η προσωπική ύπαρξη του Θεού, σου γεννάει εμπιστοσύνη. Τα έργα του και η ιστορική του «πράξη» - οι παρεμβολές του μέσα στην Ιστορία – σε κάνουν να θέλεις μια σχέση μαζί του. Βέβαια, η σχέση που θεμελιώνει την πίστη, μπορεί να είναι άμεση, μπορεί όμως να είναι και έμμεση σχέση. Όπως και με ένα ανθρώπινο πρόσωπο: Πιστεύω σε κάποιον, τον εμπιστεύομαι, όταν τον έχω συναντήσει, τον γνωρίζω, σχετίζομαι άμεσα μαζί του. Αλλά πιστεύω και σε κάποιον που δεν τον γνωρίζω προσωπικά, όταν οι μαρτυρίες έμπιστων σε μένα ανθρώπων εγγυώνται την αξιοπιστία του.

Υπάρχουν λοιπόν βαθμίδες στην πίστη – προχωράει κανείς από λιγότερη σε περισσότερη πίστη. Και αυτή η πρόοδος μοιάζει να είναι μια ατελείωτη πορεία. Όσο ολοκληρωμένη κι αν εμφανίζεται μια πίστη, υπάρχουν πάντοτε περιθώρια αύξησης και ωριμότητας. Είναι μια δυναμική, πάντοτε «ατέλεστη τελειότητα». [...]

Όταν η Εκκλησία μας καλεί στην αλήθεια της, δεν μας προτείνει κάποιες θεωρητικές θέσεις που πρέπει καταρχήν να αποδεχτούμε. Μας καλεί σε μια προσωπική σχέση, σε ένα τρόπο ζωής που συνιστά σχέση με τον Θεό ή οδηγεί προοδευτικά και βιωματικά στη σχέση μαζί του. [...] Φτάνουμε στον Θεό μέσα από ένα τρόπο ζωής, όχι μέσα από ένα τρόπο σκέψης.

Γιανναράς, Χρ. (1996). *Αλφαθητάρι της πίστης*. Αθήνα: Δόμος, σ. 25-29.

4. Πίστη: βεβαιότητα και αμφιβολία

Η πίστη στο Θεό, λοιπόν, δεν μοιάζει καθόλου με το είδος της λογικής βεβαιότητας που πετυχαίνουμε στην Ευκλείδεια γεωμετρία. Ο Θεός δεν είναι το συμπέρασμα σε μια σειρά συλλογισμών, η λύση σ' ένα μαθηματικό πρόβλημα. Το να πιστεύεις στο Θεό δεν είναι το να δέχεσαι τη δυνατότητα της ύπαρξής του επειδή μας έχει «αποδειχθεί» με κάποιο θεωρητικό επιχείρημα, αλλά είναι το να εμπιστευτούμε τον Ένα που ξέρουμε και αγαπάμε. Η πίστη δεν είναι η υπόθεση πως κάτι ίσως είναι αλήθεια, αλλά η βεβαιότητα ότι κάποιος είναι εκεί.

Επειδή η πίστη δεν είναι λογική βεβαιότητα αλλά προσωπική σχέση, και επειδή αυτή η προσωπική σχέση είναι ακόμη πολύ ατελής στον καθένα μας κι έχει ανάγκη να εξελίσσεται συνέχεια είναι δυνατό να συνυπάρχει η πίστη με την αμφιβολία. Αυτά τα δύο δεν αποκλείονται αμοιβαία. [...] Κι όμως η αμφιβολία καθαυτή δεν δείχνει έλλειψη πίστης. Ίσως σημαίνει το αντίθετο -ότι η πίστη μας είναι ζωντανή και αυξανόμενη. Γιατί η πίστη δεν συνεπάγεται μακαριότητα αλλά ριψοκινδύνευμα, όχι απομόνωση από το άγνωστο αλλά πορεία άφοβη για να το συναντήσουμε. [...]

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1984). *Ο Ορθόδοξος δρόμος*. Μτφρ. Μαρία Πάσχου. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν.

5. Τυπικό γνώρισμα της θρησκαιοποίησης: η ιδεολογική εκδοχή της πίστης.

Ονομάζουμε **Ιδεολογία** ένα σύνολο από θεωρητικές προτάσεις (ιδέες, αρχές, στόχους, ιδανικά, ερμηνευτικά σχήματα, δεοντολογικές κατευθύνσεις) που φιλοδοξούν να καθοδηγήσουν την πράξη των ανθρώπων [...]. Η αξία των προτάσεων μιας ιδεολογίας κρίνεται από [...] την ωφελιμότητά τους για τα άτομα και τα οργανωμένα σύνολα.

Η ιδεολογική εκδοχή της πίστης εκλαμβάνει τη μαρτυρία της εκκλησιαστικής εμπειρίας σαν θεωρητικές ακριβώς προτάσεις με συνεπαγωγές άμεσης χρησιμότητας για την πρακτική του ανθρώπινου βίου. Πίστη δεν σημαίνει πια την εμπιστοσύνη που χαρίζεται στον άνθρωπο όταν ειλικρινά αγαπάει, δεν προϋποθέτει η πίστη το άθλημα σχέσεων κοινωνίας για να ελευθερωθεί ο άνθρωπος από τη δουλεία στο εγώ. [...]

Έτσι μεταποιείται η πίστη σε ιδεολόγημα που περιλαμβάνει, πρωταρχικά, «πληροφορίες» για τη μεταφυσική πραγματικότητα. Οι «πληροφορίες» δεν ελέγχονται από την εμπειρία, ωστόσο η ατομική νόηση τις προσλαμβάνει σαν βεβαιότητες [...].

Γιανναράς, Χ. (2007²). *Ενάντια στη θρησκεία*. Αθήνα: Ίκαρος, σ. 86-87.

6. Ιδεολογία και θρησκεία

...η ιδεολογία επιδιώκει την αποκατάσταση ή την αναμόρφωση [μιας δεδομένης] πραγματικότητας με τους παράγοντες που υπάρχουν. [...]

Άλλωστε η ιδεολογία αποτελεί συχνά ένα είδος εκκοσμικευμένης θρησκείας. Ενώ όμως η θρησκεία δηλώνει εξαρχής ότι στηρίζεται στην πίστη, η ιδεολογία καλύπτει συνήθως το πιστεύω της με το μανδύα της λογικής ή της επιστήμης. Τέλος, ενώ η θρησκεία αναφέρεται πρωτίστως σε υπερβατικό κόσμο (Θεός, άγγελοι, αιώνια ζωή) και υποτάσσει σ' αυτόν την αμεσότητα, η ιδεολογία προσηλώνεται στην αμεσότητα και την ειδωλοποιεί. [...]

Μαντζαρίδης, Γ. (1990). *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σ. 108, 114.

1. Η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου (Λκ 18, 9-14)

Σε μερικούς που ήταν σίγουροι για την ευσέβειά τους και περιφρονούσαν τους άλλους, είπε την παρακάτω παραβολή: «Δύο άνθρωποι ανέβηκαν στο ναό για να προσευχηθούν. Ο ένας ήταν Φαρισαίος κι ο άλλος τελώνης. Ο Φαρισαίος στάθηκε επιδεικτικά κι έκανε την εξής προσευχή σχετικά με τον εαυτό του: “Θεέ μου, σ’ ευχαριστώ που εγώ δεν είμαι σαν τους άλλους ανθρώπους άρπαγας, άδικος, μοιχός, ή και σαν αυτόν εδώ τον τελώνη. Εγώ νηστεύω δύο φορές την εβδομάδα και δίνω στο ναό το δέκατο απ’ όλα τα εισοδήματά μου”. Ο τελώνης, αντίθετα, στεκόταν πολύ πίσω και δεν τολμούσε ούτε τα μάτια του να σηκώσει στον ουρανό. Χτυπούσε το στήθος του και έλεγε: “Θεέ μου, σπλαχνίσου με τον αμαρτωλό”. Σας βεβαιώνω πως αυτός έφυγε για το σπίτι του αθώος και συμφιλιωμένος με το Θεό, ενώ ο άλλος όχι· γιατί όποιος υψώνει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί, κι όποιος τον ταπεινώνει θα υψωθεί».

2. **Φαρισαίοι.** Κίνημα λαϊκών με ηγέτες ικανούς ραβίνους. Η πίστη τους στηριζόταν στον Νόμο και στους Προφήτες. Σέβονταν τις παραδόσεις, αλλά ήταν ανοιχτοί και προοδευτικοί στα θρησκευτικά ζητήματα. Προσπαθούσαν να τηρούν με ακρίβεια όλες τις εντολές του Θεού και να ζουν με συνέπεια την πίστη τους στην καθημερινή ζωή. Κάποτε έφταναν σε θρησκευτικές υπερβολές. [...] Είχαν

μεγάλη εκτίμηση από τον λαό στις συναγωγές των επαρχιών. Όμως αυτοί περιφρονούσαν τον λαό.
Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β΄ γυμνασίου, ΔΕ 2, σ. 16.

Η πίστη στον Τριαδικό Θεό ως προσωπική σχέση εμπιστοσύνης

1. Περιεχόμενο της χριστιανικής πίστης

Το περιεχόμενο της χριστιανικής πίστης είναι τα «δόγματα», δηλαδή οι υπέρ λόγον αλήθειες, που πηγάζουν από την Αγία Γραφή και την Ιερά Παράδοση. Οι αλήθειες αυτές περιέχονται συνοπτικά στο Σύμβολο της Πίστεως [...]. Αναφέρονται στον τριαδικό Θεό, στο Θεάνθρωπο Χριστό, στη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου με κύριο σκοπό τη σωτηρία του από τις συνέπειες του προπατορικού αμαρτήματος και στην έσχατη πραγματικότητα, την ανάσταση των νεκρών και τη μέλλουσα Βασιλεία του Θεού. Είναι ευνόητο ότι η χριστιανική πίστη προϋποθέτει την ανθρώπινη ελευθερία, στην οποία και απευθύνεται ο Χριστός: «Όποιος θέλει να με ακολουθήσει, ας απαρνηθεί τον εαυτό του, ας σηκώσει το σταυρό του κι ας με ακολουθεί» (Μκ 8, 34).

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β΄ λυκείου, ΔΕ 24, σ. 196-197.

2. Η πίστη στον Θεό ως πρόσωπο

Στο «Σύμβολο της Πίστεως» δεν λέμε, «Πιστεύω ότι υπάρχει κάποιος Θεός»· λέμε, «Πιστεύω εις ένα Θεόν». Ανάμεσα στην πίστη ότι και στην πίστη εις υπάρχει μια κρίσιμη διάκριση. Μου είναι δυνατό να πιστεύω ότι κάποιος ή κάτι υπάρχει κι όμως αυτή η πεποίθηση να μην έχει πρα-

κτικό αποτέλεσμα στη ζωή μου. Μπορώ ν' ανοίξω τον τηλεφωνικό κατάλογο [...] και να διαβάσω εξονυχιστικά τα ονόματα που είναι καταχωρημένα στις σελίδες του· και καθώς διαβάζω, είμαι προετοιμασμένος να πιστέψω ότι μερικοί (ή ακόμη κι οι περισσότεροι) απ' αυτούς τους ανθρώπους πράγματι υπάρχουν. Αλλά δεν γνωρίζω κανέναν απ' αυτούς προσωπικά [...] κι έτσι η πεποίθησή μου ότι υπάρχουν δεν έχει για μένα καμιά σημασία. Αντίθετα, όταν λέω σ' ένα πολυαγαπημένο φίλο, «σε πιστεύω», κάνω κάτι πολύ περισσότερο από το να εκφράσω την πεποίθηση ότι αυτό το πρόσωπο υπάρχει. «Σε πιστεύω» σημαίνει: στρέφομαι σε σένα, ακουμπώ πάνω σου, σ' εμπιστεύομαι απόλυτα και ελπίζω σε σένα. Και αυτό είναι που λέμε στο Θεό μέσα στο «Πιστεύω».

[...] Επομένως το Τριαδικό δόγμα, αντί να το παραμελούμε και να το αντιμετωπίζουμε σαν ένα θέμα δυσνόητης θεολογικής σκέψης που ενδιαφέρει μόνο τους ειδικούς, θα έπρεπε να το βάλουμε στη ζωή μας έτσι ώστε να έχει μian επίδραση επαναστατική. Φτιαγμένοι κατ' εικόνα του Τριαδικού Θεού, οι άνθρωποι καλούνται να αναπαράγουν στη γη το μυστήριο της αμοιβαίας αγάπης που η Τριάδα βιώνει στον ουρανό. Στη μεσαιωνική Ρωσία ο άγιος Σέργιος του Radonezh αφιέρωσε το νέο μοναστήρι που είχε ιδρύσει στην Αγία Τριάδα, ακριβώς επειδή ήθελε οι μοναχοί του να δείχνουν ο ένας στον άλλο, μέρα τη μέρα, την ίδια αγάπη που υπάρχει ανάμεσα στα τρία πρόσωπα. Και αυτή είναι η κλήση όχι μόνο των μοναχών αλλά του καθενός. Κάθε κοινωνική μονάδα, -η οικογένεια, το σχολείο, το εργοστάσιο, η ενορία, η καθολική Εκκλησία- πρέπει να γίνει μια εικόνα της Τριάδος. Επειδή ξέρουμε ότι ο Θεός είναι τρεις σε ένα, ο καθένας μας είναι ταγμένος να ζει με θυσία μέσα στον άλλο και για τον άλλο· ο καθένας είναι ταγμένος αμετάκλητα σε μια ζωή πρακτι-

κής υπηρεσίας, ενεργητικής συμπάθειας. Η πίστη μας στην Τριάδα μας υποχρεώνει να παλεύουμε σε κάθε επίπεδο, από το αυστηρά προσωπικό ως το καλύτερα οργανωμένο, αντίθετα σ' όλες τις μορφές καταπίεσης, αδικίας και εκμετάλλευσης. Στη μάχη μας για κοινωνική δικαιοσύνη και «ανθρώπινα δικαιώματα» ενεργούμε ιδιαίτερα στο όνομα της Αγίας Τριάδος.

«Ο πιο τέλειος κανόνας του Χριστιανισμού, ο ακριβής ορισμός του, η πιο ψηλή του κορφή, είναι αυτή: να ψάχνουμε ό,τι είναι για το καλό όλων», λέει ο άγ. Ιωάννης ο Χρυσόστομος. «...Δεν μπορώ να πιστέψω ότι είναι δυνατό για έναν άνθρωπο να σωθεί αν δεν κοπιάσει για τη σωτηρία του διπλανού του». Αυτές είναι οι πρακτικές υποδείξεις του Τριαδικού δόγματος. Αυτό σημαίνει να ζεις την Τριάδα.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1984). *Ο Ορθόδοξος δρόμος*.

Μτφρ. Μαρία Πάσχου. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν.

Σύζευξη πίστης και αγάπης στον χώρο της κοινωνίας.

1. Πίστη και αγάπη

- Γέροντα, τι σχέση υπάρχει ανάμεσα στην πίστη και την αγάπη;
- Πρώτα είναι η πίστη και μετά έρχεται η αγάπη. Πρέπει να πιστεύει κανείς, για να αγαπάει. Δεν μπορεί να αγαπήσει κάτι που δεν το πιστεύει. Γι' αυτό, για να αγαπήσουμε τον Θεό, πρέπει να πιστέψουμε στον Θεό. Ανάλογη με την πίστη που έχει κανείς είναι και η ελπίδα και η αγάπη και η θυσία για τον Θεό και τον πλησίον. Η θερμή πίστη στον Θεό γεννάει την θερμή αγάπη προς τον Θεό και προς την εικόνα του Θεού, τον συνάνθρωπό μας. Και από την υπερχειλίση της αγάπης μας – που δεν χωράει στην καρδιά και χύνεται έξω – ποτίζονται και τα καημένα τα ζώα. Πιστεύουμε πολύ, αγαπάμε πολύ.

Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου Λόγοι Β΄. Πνευματική αφύπνιση. Σουρωτή Θεσσαλονίκης: Ι. Ησυχαστήριον «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», σ. 273.

2. Αποφθέγματα Γερόντισσας Γαβριηλίας (1897-1992)

- Αν κάποιος δεν σου αρέσει, σκέψου ότι στο πρόσωπό του βλέπεις τον Χριστό. Τότε, δεν θα τολμήσεις ούτε να σκεφτείς να πεις λόγο κατάκρισης.
- Ο Θεός όπως αγαπάει εσένα, έτσι αγαπά και τους εχθρούς σου.
- Ο Κύριος είπε: όποιος θέλει κάτι, πιστεύοντας θα το λάβει. Φθάνει να είναι σύμφωνο το αίτημα με τις Εντολές του Θεού, δηλαδή με την Αγάπη.
- Αγαπώ με όλη μου την ψυχή κάποιον, θα πει προσεύχομαι γι' αυτόν. Όποιος έχει την εμπειρία αυτή είναι στον Παράδεισο.
- Δύο πράγματα έχουν πολλή σημασία... Αγαπάτε αλλήλους και Μη φοβού, μόνον πίστευε.

Γερόντισσα Γαβριηλία (1998). *Η ασκητική της αγάπης*. Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 356-372.

